

Мариана Тинчева-Еклесия
До Охрид и обратно през
вековете до днес

Затова оправданието е от вяра, за да бъде по милост, та и обещанието да бъде заздрано за всички не само по закон, но и по вяра потомци на Авраам, който е отец на всички ни, според както е писано: „поставих те баща на много народи“, пред Бога, Комуто той повярва, Който животвори мъртвите и зове несъществуващото като съществуващо.

(Рим. 4:16–17)

В началото на XXI век, когато народът ни се пита как в бъдеще ще живее по икономическите стандарти на обединена Европа, като спасение все по-често обръщаме поглед към светлото духовно минало на обединена България – времето на ранното ѝ християнство. Събитията на историята са прекроявали географската карта, но името Охрид вълнува сърцата ни като символ на национално самосъзнание. Този бисер, разположен на брега на Охридското езеро, оградено с хълмове на планината Галичица, днес се намира в Македония. Но граничната линия между България и Македония не отнема усещането за родство между двата народа с общ корен. Когато български групи посетят Охрид, за да се докоснат до древната ни история, жителите на този романтичен град се отнасят приятелски, топло, като към разделени, ала незабравени братя. Какво друго освен Кирилometодиевия език ни сближава?

При обширните разкопки, направени през последните 15 години на хълма Плаошник, археолозите откриват раннохристиянски храмове и баптистериуми (специални басейни за кръщение) от 4–6 век. Най-ранните поселници по тези места са от 4 век пр.Хр., известни с името дасарети, те са дали име на града Лихнидос. През 168 г. след Хр. той е завладян от римляните и става поредна станция на пътя Виа Игнация.

От онова време до днес в разкопките на Охрид е останал обширният античен амфитеатър, където през юли се провеждат фестивалите „Охридско лято“ с разнообразни културни прояви.

В края на VI век Охрид и областта му са плътно заселени от славянско племе от групата берзити (бърсяци), което през IX век при царуването на хан Пресиян е присъединено към българската държава. От тогава има запазени църкви в града и околността му. По времето на следващия български княз Борис I (852–889), когато владетелят сам решава да приеме християнската вяра и да покръсти богодарувания си народ, Охрид се превръща в просветен център, известен под името Охридска книжовна школа. Тук българският княз изпраща най-будните ученици на българските първоапостоли Кирил и Методий – Климент и Наум, приели по-късно славянска известност с името Охридски.

От Златния век на българската култура в Охрид са запазени много архитектурни паметници, плочи с надписи, жива духовна памет, която продължава да говори, да вълнува всяко българско сърце. По поръчка на княз Борис I и със застъпничеството на неговите духовни пратеници са изградени седем храма. Свети Климент изгражда на хълма над града църквата „Св. Панталеймон“, а към нея е манастирът, в който кипи активна книжовна и милосърдна дейност. По същото време в манастира

„Св. Архангели“ Кирило-Методиевият ученик Наум изгражда със средства на княз Борис храма, приел по-късно и името на книжовника „Свети Наум“. Днес историческата картина на запазените църкви е автентична, достоверна и чиста.

В края на XIII в. градът е завладян от сърби. По-нататък Охрид следва съдбата на разделена България: през 1375 г. е завладян от османски завоеватели, но запазва икономическото и културното си значение. Манастирът, изграден от св. Климент Охридски, подобно на много други средновековни християнски храмове, бил разрушен и превърнат в джамия. Мощите на светеца били преместени в храма „Св. Богородица Всевишна“ и така векове наред църквата е имала две имена: „Св. Богородица“ и „Св. Климент“, чиито мощи са осиявали този Божи дом; превръщали са го в място за поклонение. В края на XIX век градът е включен в пределите на Княжество България, но съгласно Берлинския договор остава под османска власт. Населението се бунтува и участва в подготовката на въстание.

През 1913 г. Охрид е предаден на Сърбия. В този период голяма част от българската интелигенция, населението на града и областта му се изселва в България, емигрира в САЩ, Канада, Австралийския съюз и други страни...

Едва в наши дни, когато правителството на Люпчо Георгиевски обявява Охрид за главен приоритетен център на своята политика, през 2002 г. е завършен новият внушителен храм „Св. Панталеймон“, възстановен по исторически архитектурни данни от строежа на Свети Климент през X век. И точно на същото място се връщат мощите на светеца, които дават новото второ име на храма „Св. Климент“. Любопитно е да се знае защо Св. Климент приживе е дал покровителствено име на храма, строен със средства на княз Борис – Свети Панталеймон. Св. Панталеймон е живял през III век и неговата слава е известна на Христов последовател, получил дар от Бог да лекува. В манастира на Свети Климент е имало лечителница за бедни, болни хора. При разкопките за градежа на новия храм в края на XX век на това място са намерени кости на хора с тежки физически увреждания, които датират именно от времето на Св. Климент в Охрид. След възстановяването на храма мощите му са пренесени отново на първото място и хиляди богомолци идват тук да се поклонят, да се докоснат до саркофага и да кажат: „Свети Климент се върна в своя манастир.“

След завладяването на североизточните български земи от Византия (971 г.) Българската православна патриаршия се премества от

Преслав и Дръстър заедно с държавната власт в Охрид. През XI–XII век настъпват множество изменения на елинизация, които целят да подменят българското духовенство с гръцко. Въпреки това тя продължава да съществува със запазено самоуправление, но силно намалено значение до въздигането на Търновската архиепископия в патриаршия.

Като величествена царска корона над Охрид днес се издига възстановената Самуилова крепост. До края на XX век зидовете ѝ, потънали в бурени, разруха, забрава, днес са място за спомени от времето на цар Самуил (997–1014 г.), когато храбрият владетел е превърнал красивия Охрид в столица.

Някои изследователи смятат, че най-представителната църква в града – базилика с купол, „Света София“, е една от седемте съборни църкви, изградени със средства на княз Борис I, но архитектурните пластове доказват, че тя е издигната над основите на две по-стари сгради по времето на царуването на Самуил, който превърнал внушителната „Св. София“ в катедрален, празничен храм. Майсторите са работили в духа на местните традиции, характерни за облика на църковното строителство в този район.

Охридското население, което днес заедно с близките селца брои около 50 000 жители, твърди, че в града има общо 366 църкви, та така всеки ден от годината да бъде християнски празник. Чужденците не вярват на подобно твърдение, но броят на храмовете едва ли е най-важен. Истина е, че както си вървиш по пътя към някоя известна църква или към античния амфитеатър, изведнъж пред теб изниква малка църквица, на която само Бог помни точно годините и вековете. Това може да се удостовери ясно и точно, тъй като усещането за светиня у местното население е силно развито. По този начин са запазени в основа и възобновени според традициите малките средновековни храмове с огромно значение – „Св. Никола Болнички“ и „Св. Богородица Болничка“, наречени така, защото са били място за лечение на болни хора. Църковните сгради със своите стенописи, утвар, украса позволяват да се проследи развитието на изкуството в този голям културен център и неговата непрестанна връзка с паметниците на днешните български земи.

Усещането, че българи и македонци имат общ земен корен и силна духовна връзка, тук е много силно. Сходствата се отнасят както към битовата култура и поведение, така в приликата на речта, емоционалния заряд, традициите. Нашата група от 38 човека беше настанена в квартири на местни жители, които ни приеха като отдавна несрещани роднини.

Къщите на хълма напомнят амфитеатралната архитектура на

Велико Търново: от улицата се влиза направо в стаята. Така и чувствата към непознатите хора вън е като усет за свое семейство. Древността си е древност, храмовете са дъх от историята, но съвременето е също както в днешна България.

До леглото ми в частния малък хотел имаше панер с вестници и списания, „копирани“ сякаш по български медиен образец: полуголи манекенки, фолк певици с микрофон в ръка.

Списанието „Свет“ (най-тиражирано от Вардар до Триглав) предлага снимка с „огнени езици“ от страстна любовна целувка на македонски звезди. Във всички случаи светът на Охрид днес е по-богат, задълбочен, спокоен от „Света“ на списанието със снимки на огнени дами. Но истинският дух може да се разбере при срещите и разговорите с местните хора на улицата, в кафенето, на пазара. Те също се страхуват от неизвестното бъдеще, което сега им предлага новият Европейски съюз. „Как ще живеем ние и нашите деца?“ – във въпроса им се долавя смут от неизвестното. Петдесет и шест годишният Бранимир, който има кафене на брега на езерото, разсейва тревогата, потупва приятелски събратята си по рамото и кани всички ранни гости на утринно кафе за своя сметка. Между поканените първи посетители бяхме и ние, четирима ранобудни български братя туристи.

Манастирът с името и мощите на св. Наум се намира на 30 километра от Охрид и само на 2 километра от границата с Албания. Пътят тръгва от красивата Охридска Ривиера и се провира из склоновете на Галичица по източния бряг на чистото езеро. Чисто езеро, в което можеш да видиш по-едри и по-малки риби. Понеже в града имамхе удоволствието да вкусим от чистите извори на незабравимата българска духовност, на път към „Св. Наум“ поискахме да видим един от изворите на езерото, известен като Билянините извори. Посрещна ни слънчевата знойна фигура на Биляна, а пред нея – трите извора, в които някога е белила платното си. Измихме лицата си, тъй като местен човек разказа, че който се измие с вяра, ще получи хубост и младост като самата Биляна. След половин час автобусът ни спря на паркинга до манастира „Св.

Наум“. Брегът на кристалното езеро беше приел гости туристи от близки селища, отседнали в хотелската част, която някога е била манастир. В двора на храма ни посрещна пък влюбеният вик на пауни. Беше неделя и в храма се извършваше богослужение в присъствието на двайсетина души. Вдясно беше каменният саркофаг с мощите на св. Наум, който е живял и извършвал тук дейност за полза на българския народ за неговото национално самосъзнание... Делото на двамата ученици с

името Охридски, последователи и продължители на учителите Кирил и Методий, се изразява в това да наложат български език, култура, морал, като ги разграничат и опазят от чуждоезичните набези и интереси. Затова все още, пък и навярно винаги във време, когато българският език, култура, морал са застрашени от пагубното влияние на по-близки или по-далечни духовни мисионери, тук ще идват български поклонници. Казвам поклонници с ясното съзнание, че ние се поклонихме и пред мощите на св. Наум. Над каменния саркофаг, покрит с червена плащаница, ако доближите ухото си, ще чуете, че сърцето на светителя все още тупти. И говори...

На петдесетина метра от храма тук е аязмото с целебна вода на св. Петка. Наляхме си от него с надеждата, че освен разкрасени след Билянните извори скоро ще бъдем и здрави по застъпничеството на светицата. После тръгнахме с лодки по река Дрин към другия непресъхващ, вечно клокочещ извор, откъдето тръгват водите на Охридското езеро – извора св. Наум. Тук дух и материя се смесиха по невероятен начин, за да запълнят усещането за човешка свобода, красота, боязън, святост, родени под купола на вечния храм на живота.

Когато автобусът ни за втори път премина обратно бариерата на тази твърдина и тръгнахме към София, всеки от нас носеше в джоба си по едно камъче, избрано по брега сред водите на езерото. В сърцата ни благодатно изгриваше искрата – надежда, че въпреки превратностите на времето, в което живеем, на Балканите също може да се живее щастливо.

Послепис:

От манастира „Св. Наум“ тръгнахме към обед и като минахме през Скопие, към 22 часа пристигнахме в София. На следващата сутрин медиите у нас съобщаваха за конфликти, размирици, политически разногласия между Македония и България. За момент радостта от преживяното в Охрид се помрачи чрез силата на лукав дух, който искаше да всее смут и недоверие у българските читатели. Никой от нас, пристигналите от Македония, не забеляза враждебност и размирици сред обикновените хора. Затова честно и по сърце написах горните редове. Те са част от вярата ми, че осветените места, които Бог докосва с ръката Си, никога не умират!

2006 г.

КРАЙ

© 2009 Мариана Тинчева-Еклесия

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/11469>]